

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TRANSPORT TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Nodirov O‘ral Qodirovich

Muzrabot tuman politexnikumi

maxsus fan o‘qituvchisi

e-mail. oralnodirov3@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu ilmiy maqolada O‘zbekiston Respublikasida transport tizimlarini rivojlantirish masalalari atroflicha tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida mamlakat transport tizimining tarkibi, uning logistika sohasidagi ahamiyati, avtomobil, temir yo‘l va havo transporti tarmoqlarining hozirgi holati hamda ularni modernizatsiya qilish yo‘nalishlari yoritib berilgan. Shuningdek, transport-logistika infratuzilmasini rivojlantirish, multimodal transport tizimlarini joriy etish va sohada raqamlashtirish jarayonlarining iqtisodiy samaradorlikka ta’siri tahlil qilingan. Maqola yakunida transport tizimlarini takomillashtirish orqali mamlakatning tranzit salohiyatini oshirish bo‘yicha ilmiy-amaliy xulosalar berilgan.

Kalit so‘zlar transport tizimi, logistika, transport infratuzilmasi, multimodal transport, tranzit salohiyati, raqamlashtirish, yuk tashish.

ANNOTATION This scientific article analyzes the issues of developing transport systems in the Republic of Uzbekistan. The study examines the structure of the national transport system, its role in logistics, the current state of road, railway and air transport, as well as directions for their modernization. In addition, the article evaluates the development of transport and logistics infrastructure, the implementation of multimodal transport systems, and the impact of digitalization processes on economic efficiency. The conclusions provide scientific and practical recommendations for increasing the transit potential of the country through improving transport systems.

Key words transport system, logistics, transport infrastructure, multimodal transport, transit potential, digitalization, freight transportation.

KIRISH Transport tizimi har qanday davlat iqtisodiyotining tayanch sohalaridan biri bo‘lib, ishlab chiqarish, savdo-sotiq, sanoat, qishloq xo‘jaligi hamda xizmat ko‘rsatish tarmoqlarining uzluksiz faoliyat yuritishini ta‘minlaydi. Transport vositalari orqali xomashyo, tayyor mahsulotlar va yo‘lovchilar bir hududdan ikkinchi hududga yetkazilib, iqtisodiy aloqalarning barqarorligi ta‘minlanadi. Shu sababli transport tizimining rivojlanganlik darajasi mamlakatning umumiy iqtisodiy taraqqiyot darajasini belgilovchi muhim ko‘rsatkichlardan biri hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi geografik jihatdan Markaziy Osiyo mintaqasining markazida joylashgan bo‘lib, Osiyo va Yevropa davlatlarini bog‘lovchi muhim transport-tranzit yo‘laklarida joylashgan. Mamlakat hududidan o‘tuvchi xalqaro avtomobil va temir yo‘l yo‘nalishlari O‘zbekistonning tranzit salohiyatini oshirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, O‘zbekiston dengizga chiqish imkoniyatiga ega bo‘lmagan davlat hisoblanganligi sababli, transport tizimining samarali tashkil etilishi tashqi savdo aloqalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida transport va logistika sohasini rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Prezidentimiz tomonidan qabul qilinayotgan qaror va farmonlar transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish, yangi avtomobil yo‘llari va temir yo‘l tarmoqlarini qurish, xalqaro transport koridorlarida ishtirok etishni kengaytirishga qaratilgan. Bu esa mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish, eksport-import jarayonlarini jadallashtirish hamda ichki bozorni barqaror rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Transport tizimi logistika tizimining ajralmas qismi bo‘lib, yuklarni o‘z vaqtida, xavfsiz va kam xarajat bilan yetkazib berishda muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, logistika ta’lim yo‘nalishida tahsil olayotgan mutaxassislar uchun transport tizimlarini chuqur o‘rganish katta amaliy ahamiyatga ega. Chunki zamonaviy logistika jarayonlari transport, omborxona, axborot va boshqaruv tizimlarining o‘zaro uyg‘un faoliyatiga asoslanadi. Bugungi kunda transport tizimini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalar, raqamlashtirish, multimodal va intermodal transport tizimlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Elektron logistika platformalari,

avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va “aqlli transport” texnologiyalari transport jarayonlarining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. O‘zbekiston sharoitida bunday zamonaviy yondashuvlarni joriy etish transport xarajatlarini kamaytirish va yuk tashish tezligini oshirish imkonini beradi. Shu munosabat bilan ushbu ilmiy maqolada O‘zbekiston Respublikasida transport tizimlarini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari, mavjud muammolari va ularni bartaraf etish yo‘llari tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi transport-logistika tizimini takomillashtirish orqali mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo‘shuvchi ilmiy-amaliy takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. O‘zbekiston Respublikasida transport tizimining tarkibi va ahamiyati. O‘zbekiston Respublikasining transport tizimi mamlakat iqtisodiy infratuzilmasining muhim bo‘g‘ini hisoblanadi. Transport tizimi orqali ishlab chiqarish korxonalari, qishloq xo‘jaligi subyektlari, savdo tashkilotlari va aholi o‘rtasida iqtisodiy aloqalar amalga oshiriladi. Transport tarmoqlarining uzluksiz va samarali faoliyati iqtisodiy o‘sish sur‘atlarini belgilab beruvchi asosiy omillardan biridir. Mamlakat transport tizimi avtomobil, temir yo‘l, havo va quvur transporti turlaridan iborat bo‘lib, ularning har biri logistika jarayonida alohida ahamiyatga ega. Avtomobil transporti yuklarni qisqa va o‘rta masofalarga yetkazishda qulayligi bilan ajralib tursa, temir yo‘l transporti yirik hajmdagi yuklarni uzoq masofalarga tashishda iqtisodiy jihatdan samarali hisoblanadi. Havo transporti esa yuqori tezlik talab etiladigan yuklar va yo‘lovchi tashishda muhim rol o‘ynaydi.

Avtomobil transporti O'zbekistonda eng keng tarqalgan transport turi bo'lib, ichki yuk va yo'lovchi tashishning katta qismini tashkil etadi. Respublikada avtomobil yo'llarini rekonstruksiya qilish, yangi magistral yo'llar qurish va xalqaro ahamiyatga ega yo'llarni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, avtomobil transportida ayrim muammolar mavjud bo'lib, ular transport xarajatlarining yuqoriligi, yo'llarning ayrim hududlarda eskirganligi va yuk tashish jarayonida vaqt yo'qotilishiga olib kelmoqda. Logistika nuqtai nazaridan qaralganda, avtomobil transportida yuk oqimlarini optimallashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish dolzarb masala hisoblanadi. Temir yo'l transporti O'zbekiston transport tizimining strategik tarmog'i bo'lib, mamlakatning tranzit salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda temir yo'l infratuzilmasini modernizatsiya qilish, elektrlashtirilgan temir yo'l liniyalarini kengaytirish va yangi yo'nalishlarni ishga tushirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Temir yo'l transportining afzalligi shundaki, u katta hajmdagi yuklarni nisbatan kam xarajat bilan uzoq masofalarga tashish imkonini beradi. Logistika tizimida temir yo'l transportidan samarali foydalanish yuk tashish xarajatlarini kamaytirish, yetkazib berish muddatlarini qisqartirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Havo transporti tezkor yuk tashish va xalqaro yo'lovchi oqimini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasida xalqaro aeroportlarni modernizatsiya qilish, yangi aviareyslarni yo'lga qo'yish va logistika xizmatlarini kengaytirish bo'yicha izchil ishlar olib borilmoqda.

Havo transporti, ayniqsa, eksport-import operatsiyalarida, qimmatbaho va tez buziluvchi mahsulotlarni tashishda muhim rol o'ynaydi. Logistika nuqtai nazaridan havo transportini boshqa transport turlari bilan integratsiya qilish multimodal tashish tizimlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy logistika tizimlarida multimodal transport muhim ahamiyatga ega bo'lib, yuklarni bir necha transport turlari orqali uzluksiz yetkazib berishni ta'minlaydi. O'zbekiston sharoitida multimodal transport tizimlarini rivojlantirish mamlakatning tranzit imkoniyatlarini kengaytirish va xalqaro bozorlarga chiqishni osonlashtiradi. Logistika markazlari, terminal va omborxona komplekslarini qurish yuklarni qayta ishlash va taqsimlash jarayonlarini samarali tashkil etishga yordam beradi. Bunday infratuzilma transport-logistika xizmatlari sifatini oshirib, iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi. Transport va logistika sohasida raqamlashtirish jarayonlari yuk tashish samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Elektron hujjat aylanishi, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va raqamli logistika platformalari transport jarayonlarida vaqt va xarajatlarni qisqartirish imkonini beradi. O'zbekiston Respublikasida transport sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish, "aqlli transport" tizimlarini rivojlantirish va logistika jarayonlarini avtomatlashtirish istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston Respublikasida transport tizimlarini rivojlantirish mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Transport infratuzilmasining samarali faoliyati ishlab chiqarish, savdo, sanoat va logistika jarayonlarining uzluksizligini ta’minlab, ichki va tashqi iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu jihatdan transport tizimi nafaqat texnik soha, balki mamlakatning strategik rivojlanish yo‘nalishlarini belgilovchi muhim tizim sifatida namoyon bo‘ladi.

Maqolada o‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston Respublikasida avtomobil, temir yo‘l va havo transporti tarmoqlarini rivojlantirish borasida salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda. Yangi avtomobil yo‘llari qurilishi, temir yo‘l infratuzilmasining modernizatsiya qilinishi, xalqaro aeroportlarning rekonstruksiya qilinishi transport xizmatlari sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Biroq, transport tizimining ayrim yo‘nalishlarida mavjud muammolar logistika jarayonlarining samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, transport-logistika tizimida raqamlashtirish darajasining yetarli emasligi, multimodal transport xizmatlarining cheklanganligi hamda logistika infratuzilmasining barcha hududlarda bir xil rivojlanmaganligi muhim muammolar sifatida qayd etildi. Ushbu kamchiliklar yuk tashish xarajatlarining oshishiga, yetkazib berish muddatlarining uzayishiga va transport xizmatlarining raqobatbardoshligini pasayishiga olib kelmoqda. Shu sababli transport tizimlarini rivojlantirishda zamonaviy logistika yondashuvlarini keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, multimodal va intermodal transport tizimlarini rivojlantirish, logistika markazlari va terminal komplekslarini tashkil etish, elektron hujjat aylanishi va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarini joriy etish orqali transport-logistika xizmatlari samaradorligini oshirish mumkin. Bu esa O‘zbekistonning xalqaro transport koridorlaridagi ishtirokini kuchaytirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, transport sohasida innovatsion texnologiyalar va “aqlli transport” tizimlarini joriy etish ekologik barqarorlikni ta’minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Transport vositalarining energiya tejamlorligi va atrof-muhitga ta’sirini kamaytirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar barqaror rivojlanish tamoyillariga mos keladi.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, O‘zbekiston Respublikasida transport tizimlarini kompleks rivojlantirish logistika sohasining samaradorligini oshirish, iqtisodiy o‘sishni ta’minlash va mamlakatning tranzit salohiyatini to‘liq ishga solish imkonini beradi. Transport infratuzilmasini takomillashtirish, raqamlashtirish va logistika tizimlari bilan integratsiyalash orqali milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini yanada oshirish mumkin.

1. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining transport va logistika sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
4. O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi rasmiy ma'lumotlari.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Transport sohasi bo'yicha statistik ma'lumotlar.
6. Abdurahmonov Q.X. **Logistika asoslari**. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
7. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
8. 7.Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.
9. 8.Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – T. 47. – №. 4. – C. 81-87.
- 10.Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
- 11.Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – T. 5. – №. 5. – C. 787-791. 11.Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
- 12.Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
- 13.Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No'monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.
- 14.Xusinovich, Turdaliyev Jonibek, and Mo'minov Nurali Ro'zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH."